

'Het is zoals Amerika vindt dat het is'

Als minister vroeg Ben Bot zich hardop af of de invasie van Irak wel verstandig was. Premier Balkenende dwong hem de uitspraak terug te nemen. „Het was verneiderend.”

Juurd Eijssvoogel

Het regent een beetje op het Lange Voorhout. In zijn werkkamer, op de bovenste verdieping van een statig pand, kijkt Bernard Bot uit over de rustige Haagse laan. Een mooie lozek, erkent de oud-minister van Buitenlandse Zaken (2003-2007). Maar dan wijst hij op een grote stapel betonnen buizen tussen de herfstbladeren op de grond. De zaak gaat op de schop. En daarna wordt het Lange Voorhout autoluw en verdwijnen er heel wat parkeerplaatsen. „Vervelend voor onze klanten.”

Klanten – Bot (70) lijkt al aan het woord gewend. Na een glanzende carrière als diplomaat, waarvan de laatste tien jaar als permanent vertegenwoordiger (ambassadeur) bij de Europese Unie, maakte hij in 2003 ook al eens de overstap naar het bedrijfsleven. De workaholic Bot had geen zin om na zijn pensionering thuis te zitten en werd lobbyist in Brussel. Daar werd in diplomatieke kring hier en daar wel een wenkbrauw opgehoogd. Puste het een diplomaat met zo'n staat van dienst wel om zich in het zakenleven te begeven?

„Ik vond het zelf ook wel een beetje gek”, zegt Bot met een ontwapend lachje. En dan weer ernstig: „Maar mijn vrouw was niet overleden, ik was mijn baan kwijt, en daarmee ook mijn huis. Je staat ineens in je centje in de wereld. Dan denk je: ja, wat moet ik nu eigenlijk? En toen kwam deze mogelijkheid. Dan ben ik van de straat, dacht ik. Het is misschien wel een beetje beneden in waardigheid, maar aan de andere kant: het is toch ook niet erg? Waarom zou je niet voor het bedrijfsleven je kennis benutten?”

„En ik heb er erg veel van geleerd. Vooral hoe moeilijk het is om je brood te verdienen in een competitieve omgeving. Openes zag ik hoe hard er geknokt moet worden om orders binnen te halen. Heel gezond om die andere kant eens te zien.”

Maar al na een half jaar werd Bot gevraagd minister van Buitenlandse Zaken te worden in het kabinet-Balkenende II. Jaar de Hoop Scheffer zou de post verlaten om secretaris-generaal van de NAVO te worden. In 2004 zou Nederland het roterend voorzitterschap van de Europese Unie bekleeden, en wie kon dat beter in goede banen leiden dan Bot, die gepokt en gemazel was in de praktijk van de Europese politiek?

De diplomaat moest openes politicus worden. Het werd een bewogen ministerschap –

Begrip voor Rusland

„Onverstandig” noemt Bot het Amerikaanse plan voor een rakettschild in Europa, waarvoor onderdelen in Polen en Tsjechoï geplaatst moeten worden. En het Amerikaanse argument dat het schild bedoeld is ter bescherming tegen raketten uit Iran noemt hij „een ongeloofwaardig verhaal”.

„Ik heb daar grote ruzie met de Amerikanen over gehad, hier op hun ambassade in Den Haag. Er waren een paar zwaargewichten van het State Department gekomen om uit te leggen hoe goed dat schild was. Ik zei toen: ik geloof niet dat het nuttig of nodig is om dat hier op te leggen, en ik begrijp best dat de Russen hier moeite mee hebben.”

Onder Bots opvolger Verhagen heeft Nederland deze zomer binnen de NAVO ingestemd met die bouw van het schild, om Europa tegen nog te ontwikkelen Iraanse raketten te beschermen.

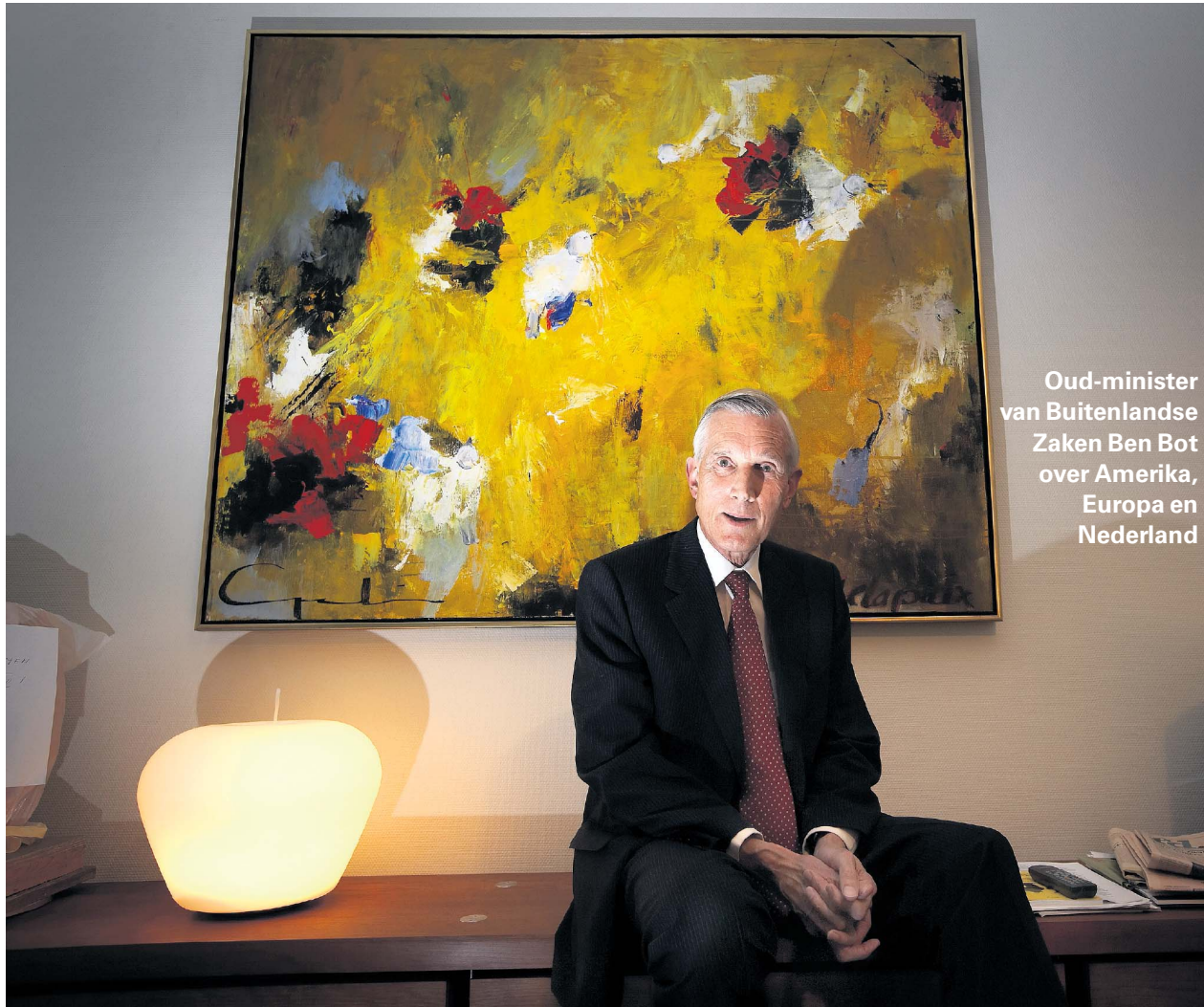
„Die dreiging neem ik niet serieus”, zegt Bot. „Het allerlaatste dat Iran zal doen is een raket op ons afschieten, want economisch gezien zijn wij hun lifeline, we nemen hun olie en gas af, we zijn leveranciers van van alles. Ze hebben geen ruzie met ons.”

Maar dat zien de Amerikanen toch ook? Waarom willen ze het schild dan toch doorzetten? „Dat hebben ze mij niet kunnen uitleggen. Ik begrijp ook helemaal niet waarom dat schild op die plaats moet komen – tenzij het Rusland gericht is. Nee, nee, dat was niet zo. Maar het is natuurlijk wel zo.”

met het Nederlandse 'nee' tegen de Europese grondwet, een bekoeling van de relatie met bondgenoot Amerika, militaire missies naar Irak en Afghanistan en een botsing met zijn eigen CIA over uitbreiding van de Europese Unie met Bulgarije en Roemenië. En niet te vergeten: het steeds weer terugkerende debat over de oorlog in Irak. „Bot niet mocht zeggen dat het een vergissing was.”

Omdat een tweede termijn als minister er tot zijn spijt niet in zat, is Bot nu weer lobbyist, deze keer in Den Haag bij Meines&Partners. Hij mist de politiek, erkent hij ruterlijk. Maar hij kan nu weer zeggen wat hij wil. En dat doet hij, drie uur lang, tot de schemer is gevallen over het Lange Voorhout.

Vernederend was het, zegt Bot, dat hij in 2005 gedwongen werd zijn opmerking terug te nemen dat „de vraag gesteld kan worden of de invasie van Irak wel verstandig was”.

Oud-minister Ben Bot voor 'Les pigeons de la paix' van Gerdyne Duijsens in zijn werkkamer. Foto Vincent Mentzel

Eindelijk zei een lid van het kabinet heel voorzichtig waar bijna de hele wereld inmiddels van overtuigd was geraakt. Waarom nam u die uitspraak terug?

„Ik moest wel. Voor ik minister was had het kabinet politieke steun verleend aan de invasie. Men zei: Saddam Hussein heeft de VN-resoluties geschonden en daarmee is de kouas af en verder willen we er niet over praten. En dan komt er openes een minister die zegt: met de kennis van nu hadden we misschien een ander oordeel gehad – waar ik trouwens nog steeds achter sta. Maar met het mes op de keel werd ik gedwongen dat terug te nemen. Mijn ministerschap was het me ook weer niet waard.”

„Ik stond paf van de reacties. De premier was gewoon boos. Hij zei: je zal dit moeten redresseren, er zit niks anders op. Ik zei: maar het is toch zo dat je als politicus zo eerlijk moet zijn dat je wil leren van het verleden, en van de vergissin-

gen die je hebt gemaakt? Anders komen we nooit verder. Maar er was maar één grammoplaan dat als afgespeld mocht worden en dat heb ik nog wel ketsen gedaan, ofschoon ik er volstrekt niet in geloofde: er waren resoluties, die Saddam had geschonden, en daarom was er een invasie.”

En wat antwoordde Balkenende toen u zei: maar als politicus moet je toch eerlijk zijn?

„Hij zei dat dat misschien in de studerkamer allemaal wel waar was, maar dat de PvdA, die toen in de oppositie zat, er helemaal niet op uit was om lessen te trekken of eerlijk te zijn. Hij zei: 'De PvdA wil maar één ding en dat is: rot-zooi maken tegen het kabinet. En dat kan ik niet hebben, met alle economische hervormingsplannen die ik wil doorvoeren.' En daarin moest ik hem gelijk geven: dat was van groter belang voor Nederland. Bovendien was het

meer dan twee jaar na de invasie een beetje een academische kwestie geworden.

„Maar volgens een opiniepeiling was 80 procent van de Nederlanders het met me eens. Ik kreeg allerlei telefoontjes en sms'jes van mensen die zeiden: bravo! Alleen, daar schiet je als politicus niets mee op.”

Als Balkenende had gezegd: met de wijsheid van nu kun je inderdaad de vraag stellen of het een verstandig besluit was, dan was er toch niets aan de hand geweest?

„We hebben besproken wat daarvan de gevolgen zouden zijn. Dan was er onmiddellijk om een parlementaire enquête geroepen. En de premier zei: 'Een parlementaire enquête betekent twee jaar onrust en heibel, en dat overschaduwet al het andere.' Daar sprak de pragmatische politicus. En omdat ik me daar uiteindelijk wel in kon vinden, was ik bereid die voor mij heel

meelike kniebuiging te maken, die tegen mijn overtuiging in ging. Het was vernederend, heel onplezierig.”

Is uw beeld van Amerika de afgelopen jaren veranderd, door de Irak-oorlog, door Guantánamo Bay?

„Ik ben altijd een atlantisch geweest. Ik heb in Amerika gestudeerd, mijn vrouw was Amerikaanse, ik heb altijd heel nauwe banden met het land gehad. En ik maak altijd een fundamenteel onderscheid tussen Amerika en de Amerikaanse regering. Mijn beeld van Amerika is niet veel veranderd, omdat ik weet dat een grote meerderheid van de Amerikanen het niet eens is met de regering-Bush. Over die regering, waarvan ik het beleid op een aantal punten afkeur, is mijn mening wel veranderd.”

Toen uitkwam dat de VS, ondanks eerder ene-

Oud-minister van Buitenlandse Zaken Ben Bot over Amerika, Europa en Nederland

'Nederlandse politici kunnen niet toneelspelen, dan krijgen ze calvinistische wroeging'

kenningen, toch geheime CIA-gevangnissen voor terreurverdachten in Europa hadden, zei u dat dit een deuk in de vertrouwensrelatie met Washington had veroorzaakt. Dat is nogal wat.

„Absoluut, ja. Dan denk je: wat moet ik dan nog wel geloven in die hele zaak? En wat moet ik nog geloven van Guantánamo? Hebben ze misschien op dit moment elders nog geheime detentiekampen? Is het wel waar wat al die afgezanten hier komen vertellen, dat ze zich wel gedragen naar de geest van de Conventies van Genève – terwijl we weten dat ze aan het waterboarden zijn en allerlei andere verschrikkelijke dingen doen?”

„En dat is dan onze belangrijkste bondgenoot, met wie wij in Afghanistan nog steeds trachten om wederopbouw en vrede te brengen. Het is niet langer een bondgenoot met wie je graag geassocieerd wilt worden. En dat is jammer, want Europa en Amerika moeten elkaar in deze wereld vasthouden.”

„Onder een nieuwe regering moet Amerika straks heel wat ombuigen en verklaren. Maar een groot land wordt veel sneller vergeven dan een klein land. Iedereen heeft Amerika nodig. Het is nog steeds de megapower. Of je ze nu leuk vindt of niet, met wie land waarvan we zo afhankelijk zijn moet je vriendelijk blijven omgaan.”

„Om zijn woorden te illustreren pakt Bot er een foto bij, waarop hij naast Condoleezza Rice zit in haar suite in het State Department in Washington. „Dit was toen ik er voor de laatste keer op bezoek was. Toen heeft ze me ook uitgenodigd een weekendje mee te gaan naar Alabama – dat is er niet van gekomen, maar we konden het heel goed met elkaar vinden.”

Maar wat die relatie niet belast doordat Rieff de Rice u steeds had verzeerd dat er geen CIA-kampen in Europa waren – terwijl de president later erkende dat die er wel degelijk waren geweest?

„Ik denk dat Rice te goeder trouw was en daar ook niet van op de hoogte was.”

U denkt dat zij het ook uit The Washington Post moest vernemen. „Dat gevoel had ik een beetje.”

En daardoor kunt u het haar vergeven?

„Nee, het is geen kwestie van vergeven – fout is fout. Dit mag gewoon niet voorkomen. De Amerikanen hebben gezegd dat ze het niet meer zullen doen. Ik wil niet zeggen dat je alles moet geloven, je moet het in de gaten blijven houden en aan de bel trekken als je denkt dat er weer iets fout zit. Maar je praat wel met Amerika.”

„Overigens is Bush een buitengewoon charmante man. De laatste keer in New York... op een gegeven moment ben je al gevleid als hij je herkent – hey, that is the minister of The Netherlands, how's Jan Peet? En dan maakt hij wat grappen en ga je samen op de foto, die je keurig thuis gestuurd krijgt.”

Dus je wordt ingepakt?

„Natuurlijk wordt je ingepakt. Dat kunnen ze wel. De eerste keer dat ik Clinton zag was in een heel klein gezelschap. Hij kwam naar me toe en zei: How are you doing? Dus ik vertelde over mijn banden met de Verenigde Staten. Meteen een arm om mijn schouder: I'm Yale, en ik zei: I'm Harvard. Ik kreeg een big hug. Ik zei: Mr. president, if you'd ask me to vote for you today, I would do so without even thinking Bush heeft ook zo'n uitstraling hoor, en hij is ook helemaal geen domme man.”

Biografie Bernard Rudolf Bot

- Geboren 21-11-1937, Batavia, Nederlands-Indië
- Japans interneringskamp in WO II
- Studie rechten Leiden, studie recht en internationale betrekkingen Harvard, promotie (cum laude) in Leiden
- Vanaf 1963 in dienst van Buitenlandse Zaken in Brussel (EEG), Buenos Aires, Oost-Berlijn, Den Haag, Brussel (NAVO), Ankara (ambassadeur).
- Secretaris-generaal ministerie van Buitenlandse Zaken (1983-92)
- Permanent Vertegenwoordiger bij Europese Unie (1982-2002)
- Lobbyist bij Praaning Meines Consultants in Brussel (2003)
- Minister van Buitenlandse Zaken (2003-2007)
- Lobbyist bij Meines&Partners

'Amerika is niet langer een bondgenoot met wie je graag geassocieerd wil worden'